

KARTUPEĻU SELEKCIONĀRS ALBERTS SAULĪTE

Sniegainajā 2015. gada 26. janvāra pēcpusdienā pārstāja pukstēt ilggadējā kartupeļu selekcionāra Alberta Saulītes sirds. Viņš bija cilvēks ar stipru gribasspēku, lielām darbaspējām, ciešu pārliecību par savu ejamo ceļu. Kartupeļu selekcijai tika ziedots viss mūžs.

Alberta dzīves ceļš aizsākās 1922. gada 12. septembrī Zemgales pusē. Lauksaimnieka izglītību ieguvis Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Agronomijas fakultātē neklātienēs studijās. Desmit gadus A. Saulītes dzīves un darba gaitas bija saistītas ar Priekuļu selekcijas un izmēģinājumu stacijas zinātnes nodaļu. Kartupeļu selekcijai A. Saulīte pievērsies pats pēc savas iniciatīvas. Blakus klasiskajām selekcijas metodēm izmantoja fizikālos un ķīmiskos mutagēnus, apstrādājot kartupeļu sēklas un bumbuļus. 1989. gadā viņš aizstāvēja disertāciju par mutagenēzes izmantošanu kartupeļu selekcijā, iegūstot zinātņu kandidāta (zinātņu doktora) grādu. Veikto pētījumu rezultātā bija izveidota šķirne ‘Mutagenagrie’, kas vēl joprojām iekļauta Latvijas augu šķirņu katalogā, šķirni iemīļojuši agro kartupeļu audzētāji.

A. Saulīte ar kartupeļu selekciju un sēklaudzēšanu nodarbojās ne tikai Priekuļos, bet arī Rīgas rajona kolhozā „Padomju Latvija”, LLU mācību un pētījumu saimniecībā „Jelgava” un Daugmales puses saimniecībā. No 1989. gada viņš darbojās kā privātais selekcionārs dažādās Latvijas vietās, kur vien rada atbalstu darba veikšanai.

A. Saulītes selekcionēto kartupeļu šķirņu klāsts ir plašs: ‘Dadzītis’, ‘Sniegoga’, ‘Brūklenīte’, ‘Leta’, ‘Spīdola’, ‘Talmuts’ un vēl citas.

Mūža nogali A. Saulīte pavadīja Rūjienas senioru mājā, par pēdējo atdusas vietu kļuva Rūjienas kapsēta.

Alberta Saulītes vārds uz visiem laikiem paliks Latvijas kartupeļu selekcijas vēstures lappusēs.

Ilze Skrabule, Maija Gaiķe, Gunta Bebre, Valsts Priekuļu laukaugu selekcijas institūts

VALIJA APELE

Valija Apele ir dzimusi 1921. gada 30. novembrī Rīgas apriņķa Skultes pagastā. 1948. gadā beidza Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Agronomijas fakultāti, jau studiju laikā sāka strādāt par laboranti vispirms Augkopības, vēlāk Augu slimību katedrā, kur turpināja darbu arī pēc studiju pabeigšanas.

V. Apele strādāja gan ar agronomijas, gan mežsaimniecības studentiem, viņa veikusi milzīgu darbu, lai sagatavotu dažādus metodiskos materiālus: kontroldarba jautājumus, metodiskos norādījumus, kas īpaši palīdzēja tā laika neklātienēs studentiem. Zinātniskajā darbā V. Apele pievērsās dekoratīvo augu slimību pētījumiem, kā arī augļu koku vēža pētniecībai. Daudzas studentu paaudzes ir mācījušās no V. Apeles mācību grāmatas „Lauksaimniecības augu slimības un to apkarošana”. Bijušie kolēģi ar lielu sirsnību atceras Valijas koleģialitāti, uzmanību pret kolēģiem un rūpīgo darbu.

Biruta Bankina, Dr. biol., profesore, Lauksaimniecības fakultāte

SKAIDRA ZAHARČENKO 95

Skaidra Zaharčenko (dz. Popova) dzimusi 1921. gada 9. augustā Madonas apriņķa Ļaudonas pagastā. Beigusi Ļaudonas pamatskolu 1937. gadā, Līvānu komercskolu 1941. gadā, mācījusies Maskavas Timirjazeva Lauksaimniecības akadēmijā no 1942. līdz 1945. gadam, beigusi Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Lauksaimniecības fakultāti 1947. gadā. Pēc LLA beigšanas S. Zaharčenko mācījās LLA aspirantūrā. 1950. gadā aizstāvēja disertāciju „Piena lopu ēdināšanas pamatjautājumu pētījumi Latvijas PSR”. Sākot ar 1949. gadu S. Zaharčenko darbs saistīts ar LLA ZF Lauksaimniecības dzīvnieku ēdināšanas katedru. Strādājusi par LLA Lopkopības un zirgkopības katedras asistenti no 1949. līdz 1951. gadam, par vecāko pasniedzēju 1951. gadā, bet lauksaimniecības zinātņu kandidāta grāds piešķirts 1951. gadā.

S. Zaharčenko strādā par docenti Lauksaimniecības dzīvnieku ēdināšanas un sīklopu katedrā no 1953. līdz 1961. gadam. Zoonženieru fakultātes dekāne no 1951. līdz 1956. gadam. Lauksaimniecības zinātņu doktores grādu iegūst 1971. gadā, Dr. habil. lauks. 1992. gadā. Lauksaimniecības dzīvnieku ēdināšanas katedras profesore no 1973. līdz 1995. gadam. S. Zaharčenko 1995. gadā piešķirts LLU emeritus goda profesora nosaukums.

S. Zaharčenko ne tikai ieguldījusi savus spēkus un zināšanas jauno lopkopības speciālistu sagatavošanā, bet vienlaikus augusi un veidojusies arī pati, kļūstot par izcilu pedagoģi un zinātnieci. Pētījusi pilnvērtīgu lauksaimniecības dzīvnieku ēdināšanu, ekonomiskas produkcijas ieguvī, piena un jaunpiena vitamīnu sastāvu, bioloģiski aktīvās lopbarības piedevas. Plaši pazīstami S. Zaharčenko pētījumi par vitamīnu nodrošināšanu lauksaimniecības dzīvnieku ēdināšanā. Reģistrēts patents. Joprojām nozīmīgi ir veiktie pētījumi par mikroelementiem un aminoskābēm bagātinātu kombinētās lopbarības receptu izstrādāšanu teļiem un cūkām. Piedalījies pētījumos par virsmas aktīvu vielu pielietošanu zivju miltu izgatavošanā un radiolizēto piedevu pielietošanu lauksaimniecības dzīvnieku ēdināšanā.

Profesores S. Zaharčenko dziļās zināšanas un neizsīkstošā enerģija tiek augstu novērtēta, 1970. gadā profesore saņem medaļu „Par varonīgu darbu”, un 1985. gadā S. Zaharčenko apbalvo ar medaļu „Darba veterāns”. S. Zaharčenko ar savu darbību lopkopības zinātnē ir devusi ieguldījumu LLA un LF un Latvijas lauksaimniecībai, un ir pierādījusi sevi kā izcilu zinātnieci. Kopējais S. Zaharčenko publikāciju skaits pārsniedz 60. Nozīmīgākās grāmatas ir 1989. gadā sarakstītā un izdotā grāmata „Kombinētā spēkbarība”, 1990. gadā brošūra „Barības līdzekļi”.

Aiga Trūpa, Dr. agr., docente, Lauksaimniecības fakultāte

ILGA LAIVIŅA

Ilga Laiviņa (dz. Lapkašs) dzimusi 1926. gada 16. jūlijā Valkas apriņķa Lejasciema pagasta Cinišos. Tēvs Jānis Lapkašs – lauksaimnieks, specializējies šķirnes zirgu audzēšanā, māte Milda Lapkaša – piensaimniece, specializējusies šķirnes govju ganāmpulka izkopšanā. Ģimenei piederēja 19.4 ha zemes. Mācījies Lejasciema pamatskolā, to beidz 1940. gadā. Vēlāk studē Priekuļu lauksaimniecības tehnikumā, to absolvē 1945. gadā, iegūstot kvalifikāciju – jaunākā agronome.

Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Zootehnikas fakultāti absolvē ar izcilību 1950. gadā un iegūst kvalifikāciju – mācīta zootehniķe. No 1950. gada studē LLA aspirantūrā. Lauksaimniecības zinātņu kandidāta grādu iegūst 1954. gadā aizstāvot disertāciju „Pētījumi par Latvijas brūnās šķirnes lopiem Latvijas PSR padomju saimniecībās”. Lauksaimniecības zinātņu doktores grādu piešķir 1993. gadā. Kopš 1995. gada LLU docente emeritus.

Pēc LLA beigšanas vienu gadu strādā LPSR Lauksaimniecības ministrijas Lopkopības pārvaldē par ciltslietu zootehniķi. No 1953. gada 1. septembra līdz 1961. gadam strādā LLA Govkopības un zirgkopības katedrā par asistenti. Par docenti sāk strādāt 1961. gadā un nostrādā šajā amatā 22 gadus līdz 1983. gada 3. oktobrim, kad pārtrauc darba attiecības ar LLA un aiziet pelnītā atpūtā – pensionējas. Pēc darba attiecību pārtraukšanas ar LLA, nelielu laiku sprīdi vēl strādā Vidzemes Valsts ciltslietu stacijā kā vecākā zootehniķe (no 1983. līdz 1988. g.).

Līdztekus pedagoģiskajam darbam veica arī zinātniski pētniecisko darbu, kas bija saistīts ar Latvijas brūnās šķirnes govju izkopšanu. LLA mācību un pētījumu saimniecībā „Vecauce” izveidoja pirmieņu ieslaukšanas fermu, kur kopā ar kolēģiem L. Ābomu un A. Seņņikovu organizēja perspektīvo līniju vaislas buļļu pārbaudi pēc meitu attīstības, piena ražības un kvalitātes, kā arī tesmeņu formas un piena atdeves īpašībām. Līdzautore autorapliecībai Ullora–Reksa līnijas izveidošanā.

Aktīva fakultātes sabiedrisko darbu organizēšanā. No 1962. līdz 1963. gadam LLA Zoonženieru fakultātē SZB vadītāja, fakultātes Arod biedrības priekšsēdētāja. No 1979. līdz 1983. gadam Latvijas brūno lopu audzēšanas padomes un Dzīvnieku audzēšanas zinātnes padomes locekle.

Apbalvojumi: nozīme „PSRS lauksaimniecības teicamnieks” (1969. gads); medaļa „Par izcilu darbu” (1970. gads), LLA Pateicības raksts (1983. gads).